

ἀποσταλείς εἰς Τουρκίαν κατὰ τὸν ΙΗ'. αἰῶνα, ὅπως διοργανώσῃ τὸ τουρκικὸν πυροβολικόν. Συγκομίσας ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως τὰ ἐθνικὰ καὶ θρησκευτικὰ φρονήματα τῶν ἐξισλαμισθέντων Σπαρχήδων, ἀναφέρει περὶ τούτων ἐν τῷ περιηγητικῷ συγγράμματί του¹.

Ἐκτὸς δὲ τῆς Ἡπείρου καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος ὑπερτόνον Σπαρχήδες τὴν ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν ὑπὸ τὰς σημαίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου².

IV

ΑΙ ΣΗΜΑΙΑ ΤΩΝ ΑΡΜΑΤΩΛΩΝ ΚΑΙ ΚΛΕΦΤΩΝ

Ἄλλ' ὅσα καταχθόνια τεχνάσματα καὶ ἂν ἐμηχανεύετο ἡ τουρκικὴ διοίκισις, ὅπως περιστείλῃ πᾶν ὅ,τι συντέιεν εἰς τὴν ἀναζωπύρωσιν τοῦ πολεμικοῦ φρονήματος τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς, δὲν ἠδυνήθη ὅμως τὰ συγκρατήσῃ τὴν μαχητικὴν ὁρμὴν τῶν Ἀρματωλῶν καὶ τῶν Κλέφτῶν, ἥτις ἀπαύστως ἐξεδηλοῦτο ἀκατάβλητος καὶ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐδημιούργει μίαν ἀέναον ἀνωμαλίαν εἰς τὴν ὀθωμανικὴν χώραν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπὸ τὰς δυσχερεστεράς περιστάσεις διετῆρει ἐν διαρκῆς πολεμικῶν σχολείων πρακτικῆς ἐκπαιδεύσεως τῆς ἀφανοῦς Ἑλλάδος³.

¹ Ὅρα Π. Ἀραβαντινοῦ Χρονογραφία τῆς Ἡπείρου τόμος Α'. Ἀθήναι 1856. Σελ. 227.

² Περὶ τῶν ἐν τῷ κεφαλαῷ τούτῳ ἐπιτεθέντων ἔσα I. Φιλίμοнос Δελμίμων ἱστορικὸν περὶ Φιλίης Ἐταιρείας Ναύπλιον 1834 σελ. 18.—Π. Ἀραβαντινοῦ Χρονογραφία Ἡπείρου τομ. Α', σελ. 226—Νεκταρίον τοῦ Κρητὸς Πατριάρχου Ἱεροσολίμων Ἐπιτομὴ τῆς Ἱεροκοσμικῆς Ἱστορίας (μετατίπωσις ἐν Ἑρετῇ 1783). Τμήμα Ε', σελ. 399 καὶ 406.

³ Ἡ ἐμφάνισις τῶν Ἀρματωλῶν χρονολογεῖται κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀπὸ τοῦ Σουλταῖμάν τοῦ μεγάλου (1520—1560), οἱ δὲ Κλέφται πισηχθήσαν ἐξ αὐτῆς τῆς πρώτης ἡμέρας, τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀμφότεροι ἐκ πρώτης ἀφετηρίας οἰδέποτε ἔκλυαν τὴν ἀγένην ἐπὶ τὸν ὀθωμανικὸν ζυγόν. Συνέβαινε δὲ οἱ Κλέφται νὰ γίνωνται Ἀρματωλοὶ καὶ οἱ Ἀρματωλοὶ Κλέφται. Ἡ μετάβασις αὕτη ἀπὸ τῆς μιᾶς ιδιότητος εἰς τὴν ἄλλην ἀπέβαινε τοσοῦτον συγγή, ὥστε νὰ ἐκλαμβάνονται τὰ ὄνόματα ἐκεῖνα ἀδιαφόρως τὸ ἐν ἀντὶ τοῦ ἄλλου καὶ ν' ἀποδίδονται ἐκ παραλλήλου εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον.

Οἱ Ἀρματωλοὶ καὶ οἱ Κλέφται διεξήγαγον τὸν ἀτέρομον, τὸν ἄτακτον καὶ τόσον διέθρονον κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμον μὲ πλείστας ὄσας ἐπιχαρίτους σημαίας. Ἀτενίζοντες δὲ μόνον αὐτὰς κατενόουν τέλος τὸν ὑψιστον σκοπὸν τοῦ βίου των. Τὰς ὀνόμαζον φλάμπουρα, μπαϊράκια καὶ παντιέρες.

Καὶ τὰ μὲν φλάμπουρα ἐχρησίμευον διὰ τὰς πανηγύρεις καὶ τὰς εορτάς, τὰ δὲ μπαϊράκια, τὰ καλούμενα καὶ παντιέρες, ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς σημαῖαι πολεμικαί.

Ἡ πλουσία δημώδης μουσα, ἡ ὁποία ἐγεννήθη μόνον καὶ μόνον διὰ τὴν ἀποθανάτισιν τοῦ ἀπώτου ἐκείνου στυλοβάτας τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας, νὰ διαθροῦπτη τὸ ἐλευθέριον πνεῦμα τῆς φυλῆς ἡμῶν καὶ νὰ ἐπιτυγχάνη οὕτως ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν ἀνανήθη τὸ πολεμικὸν φρόνημα τοῦ δούλου Ἑλληνοσ, ἡ ἠδύλαος αὐτῆ ποιήσις, ἡ πεποτισμένη διὰ τοῦ δροσοσταλάγματος καὶ διὰ τοῦ λεπτοῦ ἀρώματος τοῦ δροσειτρόφου θυμαρίου, ἀλλὰ καὶ ἡ καταπληροῦσα διὰ τῆς μεθυστικῆς ὁσμῆς τῆς ἀφθόνου πυρίδους τὰς πολεμοχαρεῖς ἐκείνας τάξεις τῶν Ἀρματωλῶν καὶ Κλεφτῶν διὰ τῶν ἄλλων δοξοστολιστῶν περιπετειῶν των διέσωσε καὶ τὴν ὀνομαστικὴν διάκρισιν τῶν σημαιῶν των.

Ψάλλει που ὁ ἄγνωστος ποιητής :

... Ὁ Φλώρος ὁ περήφανος, ὁ φοβερός Κατσούδας
Ποῦ ἦταν στὸν κάμπο φλάμπουρο, καὶ στὴν κορφὴ μπαϊράκι¹

Καὶ ἀλλαχοῦ, ἄλλος :

... Ἐσώσανε τὴ Κλεφτουριά, τοὺς μαύρους Ἀνδρουτσαίους
Τὸν Δρόσο, τὸν περήφανο, τὸν Γιώργο Μωραῖτη,
Τὸν Γιάννη ἀπὸ τοὺς Ξυλικούς καὶ τὸν Βλαχοθανάση,
Ποῦ ἦταν μπαϊράκια στὰ βουνά καὶ φλάμπουρα στοὺς κάμπους²

Διότι οἱ περιλάλητοι ἐκεῖνοι λέοντες τῶν δασῶν καὶ οἱ περίφημοι ἀετοὶ τῶν ὀρέων, κατήρχοντο ἐνίοτε εἰς τὰς πόλεις, μόνον

¹ Ἐκ τοῦ ποιήματος «ὁ Κατσούδας» A. Passow (Poplaria carmina Graeciae receptiones), σιχ. 3 καὶ 4, σελ. 44.

² Ἐκ τοῦ ποιήματος «οἱ Ἀνδρουτσαῖοι» αὐτόθι σιχ. 6—10, σελ. 28.